

1. Distributie

De ervaring met distributie, door de Nederlandse regering in de periode 1914-1919 – zie bijlage 1 - opgedaan, dient als basis voor het opzetten van het distributiesysteem in 1938. In dat jaar wordt het Centraal Distributiekantoor opgericht met als taak de gehele technische uitvoering van de distributie. Er worden 480 distributiekringen ingesteld. Van de kosten die gemeenten moeten maken voor de distributiediensten vergoedt het rijk 85%.

Op 1 oktober 1939 gaat de distributie op suiker in en op 11 november die op erwten. Bij het uitbreken van de oorlog op 10 mei 1940 zijn dit nog steeds de enige artikelen die op de bon zijn. In de eerste weken van de bezetting moet het centrale systeem verlaten worden en geschiedt de distributie, in opdracht van de bezettingsautoriteiten, op lokaal niveau. Rond 15 juni 1940 kan de distributie weer centraal geschieden. Distributie gebeurt op twee manieren. In de eerste plaats is er de distributie van levensmiddelen, kleding en schoeisel via het bonnensysteem. Daarnaast bestaat de distributie van grondstoffen.

DE BONNEN-TIJD!

Wij weten 't allen uit de school
Waar meester 't heeft verteld.
En vooraan in 't geschiedenis-boek,
Daar staat het nog vermeld,

Dat in de eerste jaren
Van het menscheijk samengaan,
Daar bij die oude volk'ren
Een „steenen-tijdperk" heeft bestaan!

De geschiedenis herhaalt zich,
Wordt in dezen tijd beweerd.
De gevolgen van een oorlog,
Zijn opnieuw geëclateerd.

Ieder spreekt van distributie,
We leven deels weer op rantsoen.
Men wordt verzocht om het met zoo-
En zooveel gram per dag te doen.

Vooraan in de kast, voor 't grijpen,
Liggen bons en stamkaart klaar.
Thans heerscht er een „bonnen-tijdperk",
Men wordt het dagelijks gewaar.

't Is voor onze nijvre huisvrouw,
'n Bizonder zware tijd.
De beperking op d'artikelen.
Dwingt haar haast tot zuinigheid.

Haar diverse smul-producten,
Uit haar keuken-kook-domein.
Zullen in 't vervolg heel sober
En eenvoudig moeten zijn.

Eenvoud kan tóch smakelijk wezen
Maar dan... boter, koffie, thee!
Dat die gedistribueerd zijn,
Dat valt in 't begin niet mee.

Om dit euvel te verhelpen,
Wordt ook hier weer veel gedaan.
Dagelijks ziet men in de kranten,
Nuttige wenkjes-series" staan.

Hoe kan 'k dit of dat besparen,
Hoe verdubbel ik mijn rantsoen?
De systemen zijn eenvoudig.
Men hoeft het enkel maar te doen!

Dus nu ijverig aan 't studeeren,
En niet ontevreden zijn.
Binnenkort dan doen we allen,
Smaakvol (!) aan de slanke lijn....

JACQ. VAN KOLLENEBURG.

Gedicht 'de bonnentijd'

Zuidwillemsvaart 26 juli 1940.

Doel van de distributie van levensmiddelen is het bereiken van een gelijkmatige verdeling van de beperkt beschikbare voorraden. Het Rijksbureau voor de Voedselvoorziening in Oorlogstijd heeft tot taak de voedselvoorziening in juiste banen te leiden. Dit houdt niet alleen in dat het beschikbare voedsel rechtmatig verdeeld moet worden, maar ook dat de landbouwproductie zoveel mogelijk opgevoerd wordt, zodat er meer te verdelen valt. Dit betreft niet alleen de boeren de grasland om moeten zetten in akkerland, maar ook het verbouwen van groenten in eigen tuin.

Profijt van eigen verbouw

Affiche, 1943. RHCe, collectie oorlogsaffiches Helmond, nr. 135 (fotocollectie nr. 33637).

Onder de competentie van het Rijksbureau voor de Voedselvoorziening in Oorlogstijd valt ook het treffen van prijsmaatregelen, het vaststellen van rantsoenen, het opstellen van voorschriften en het geven van voorlichting.

Ook de distributie van veevoeder valt daaronder omdat dit gezien wordt als een grondstof voor de productie van vlees, zuivelproducten en eieren. Zo ook de distributie van kunstmest, motorbrandstoffen en andere materialen die gebruikt worden voor landbouwdoeleinden.

Stempel distributiekoning Helmond. RHCe, collectie stempels gemeente Helmond.

1a. Kantoren regio

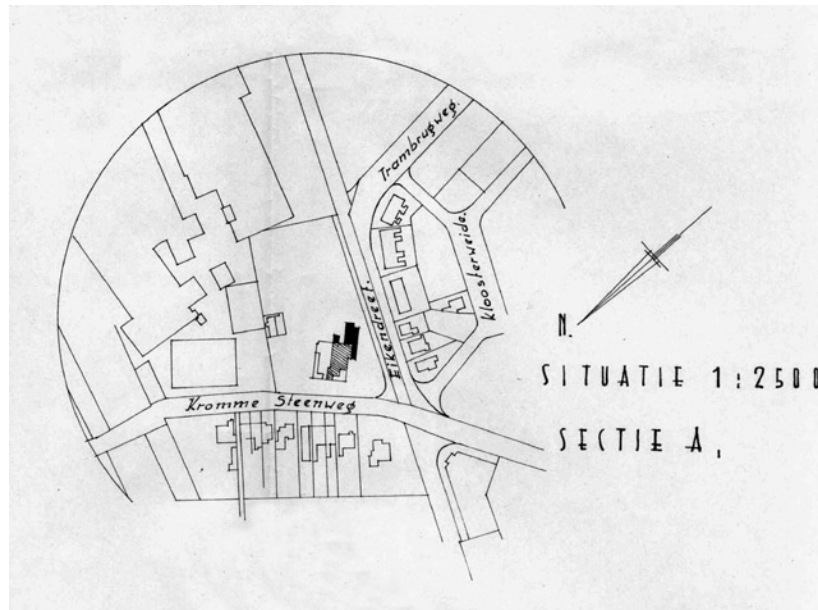

Links: Kantoor distributiekoning Helmond. RHCe, fotocollectie nr. 103598.

Rechts: Personeel distributiekoning Deurne vóór het in 1942 gebouwde kantoor op de Heuvel; Bibliotheek RHCe, Toon Hoefnagels, Oorlogsjaren 1940-1945 gemeente Deurne (Deurne 1986) 73.

De distributie in Peelland gebeurt via gemeenschappelijke regelingen. De gemeenten in Peelland vallen binnen drie distributiekoningen.

De distributiekoning Helmond omvat de plaatsen Helmond, Mierlo, Aarle-Rixtel en Stiphout. Aan het hoofd staat de Helmondse burgemeester. Het distributiekantoor is gevestigd in villa Parkzicht aan de Kromme Steenweg 2 dat de gemeente huurt van Begemann. De werkzaamheden van de dienst breiden zich zeer snel uit. Het aantal personeelsleden groeit mee. In 1940 zijn 22 mensen werkzaam in het distributiekantoor. In 1944 is dat opgelopen tot 84. Villa Parkzicht kan die groei niet aan en in 1942 wordt het gebouw vergroot. Op de bouwtekeningen voor die vergroting staat ook een situatieschets. Het grijze gedeelte is de bestaande bouw, de nieuwbouw is zwart.

Situatieschets distributiekantoor Helmond RHCe, archief 2241, inv.nr. 23.

De distributiekring Deurne regelt de distributie voor de gemeenten Asten, Bakel, Deurne en Someren. Het kringkantoor is in Deurne, in de andere gemeenten zijn agentschappen. Daarnaast wordt gebruik gemaakt van cafés in de diverse dorpen om de uitreiking zo dicht mogelijk bij de mensen te brengen.

Uitreiking bonkaarten 2e periode 1943 zoowel voor zelfverzorgers als voor niet-zelfverzorgers.

De leider van den distributiedienst te Deurne maakt bekend:
In het tijdvak van 3 Jan. t.m. 23 Januari a.s. vindt de uitreiking plaats van nieuwe bonkaarten voedingsmiddelen. De verstrekking geschiedt uitsluitend tegen overlegging van de distributiestamkaart en van het daarbij behorende inlegvel.

De kaarten moeten worden afgehaald bij den distributiedienst der gemeente, waar belanghebbenden in het bevolkingsregister zijn ingeschreven. Uitzondering hierop wordt slechts gemaakt voor:

- schippers en woonwagenbewoners, die zich kunnen wenden tot den distributiedienst der gemeente waar zij tijdelijk ligplaats of standplaats hebben;
- de vaste bevolking van kostscholen, gestichten en dergelijke inrichtingen, voor wie de uitreiking kan geschieden door den distributiedienst der gemeente, waar de inrichting gevestigd is.
- gedetacheerde mareschaussens, die zich kunnen wenden tot den distributiedienst der gemeente, waar zij gedetacheerd zijn;
- personen, die zich door oorlogsomstandigheden tijdelijk buiten hun woonplaats bevinden en die zich kunnen wenden tot den distributiedienst der gemeente, waar zij tijdelijk verblijven.

In alle andere gevallen moeten belanghebbenden, indien het voor hen beslist onmogelijk is om de bonkaarten af te halen of te doen afhalen, hun distributiestamkaart met het inlegvel aangeleekend opzenden aan den distributiedienst hunner woonplaats.

De aan personen, geboren tusschen 27 Dec. en 25 Jan. der jaren 1921, 1928 of 1938 uitgereikte INLEGVELLEN, behorende bij de distributiestamkaarten, moeten VOOR HET IN ONTVANGST NEMEN DER NIEUWE KAARTEN, worden omgeruild tegen nieuwe. Deze omruiling geschiedt op het plaatselijk Distributiekantoor en niet in het uitreikingslokaal.

Tegelijk met de bonkaarten der 2e periode 1943 zullen nieuwe inlegvellen tegen inname van het oude inlegvel worden uitgereikt.

De gelegenheid tot het afhalen der bonkaarten wordt gegeven:

Voor de gemeente Someren

Maandag 4 Januari in het Boerenbondgebouw
9.30-10.15 uur van Asten t.m. Bikker
10.30-11.15 " Boerenkamp t.m. v. d. Boomen
11.30-12.15 " Boots t.m. Bakkens
1.30-2.15 " van Bussel t.m. van Deuren
2.30-3.15 " van Diepen t.m. Eegelen (=klooster)

Dinsdag 5 Jan. in het Boerenbondgebouw
9.30-10.15 uur van Byck t.m. Eynatten
10.30-11.15 " v.d. Eynden t.m. Haazen
11.30-12.15 " Hendrix t.m. van Houts
1.30-2.15 " Huijding t.m. Janssen
2.30-3.15 " Kanters t.m. Kolenburg

Woensdag 6 Jan. in het Boerenbondgebouw
9.30-10.15 uur Koolen t.m. Lemmen
10.30-11.15 " Lenders t.m. Maas
11.30-12.15 " v.d. Manakker t.m. v.d. Moosdijk
1.30-2.15 " van Oosterhout t.m. Rooijmans
2.30-3.15 " Rutgers t.m. Slegers

Donderdag 7 Jan. in het Boerenbondgebouw
9.30-10.15 uur Smits t.m. Thijssen
10.30-11.15 " Timmermans t.m. Verrijken
11.30-12.15 " Vergeer t.m. Vliemmix
1.30-2.15 " van Vierken t.m. Welten
2.30-3.15 " de Wit t.m. Zwegers

Vrijdag 8 Jan. Someren-Eind zaal van de Laar
9.30-10.15 uur Arts t.m. v.d. Berg
10.30-11.15 " Caeters t.m. van Eijk
11.30-12.15 " v.d. Eijnden t.m. van Gijzel
1.30-2.15 " Haazen t.m. Janssen
2.30-3.15 " van Kampen t.m. v.d. Laar

Maandag 11 Jan. Someren-Eind
9.30-10.15 uur Lamers t.m. v.d. Manakker
10.30-11.15 " Matens t.m. Savé
11.30-12.15 " Schoolmeesters t.m. v. Tulden
1.30-2.15 " Vaes t.m. Vinken
2.30-3.15 " v.d. Vliet t.m. Zegveld

Dinsdag 12 Jan. Someren-Heide zaal Muters
9.30-10.15 uur Bakker t.m. Jacobs
10.30-11.15 " Jaspers t.m. de Leeuw
11.30-12.15 " Lemmen t.m. Oosten
1.30-2.15 " v. Otterdijk t.m. Voets
2.30-3.15 " Volmering t.m. Zegveld

Woensdag 13 Jan. Someren-Lierop zaal Sobrietas
9.30-10.15 uur Aarts t.m. Bussers
10.30-11.15 " Ceelen t.m. Ganzewinkel
11.30-12.15 " v. Gerwen t.m. Jacobs
1.30-2.15 " Kanters t.m. Iasa
2.30-3.15 " Manders t.m. Rijdsijk

Donderdag 14 Jan. Lierop zaal Sobrietas
9.30-10.15 uur v.d. Sande t.m. v.d. Ven
10.30-11.15 " Verberne t.m. v. Zandvoort

Voor de gemeente Asten

Donderdag 14 Jan. in zaal Bakens
1-1.45 uur Aarts t.m. v.d. Berg
2-2.45 uur Berbers t.m. Biezings

Vrijdag 15 Jan. in zaal Bakens
9.30-10.15 uur Boerenkamp t.m. Bakkens
10.30-11.15 " v. Bussel t.m. v. Deuren
11.30-12.15 " Driessen t.m. van Eijk
1.30-2.15 " v.d. Eijnden t.m. Friezen
2.30-3.15 " van Geffen t.m. Haazen

Maandag 18 Jan. in zaal Bakens
9.30-10.15 uur Hagelaar t.m. van Heugten
10.30-11.15 " v.d. Hurk t.m. Hoebbergen
11.30-12.15 " Hoefnagels t.m. Hurkmans
1.30-2.15 " Jacobs t.m. Kersten
2.30-3.15 " v. Kessel t.m. v.d. Kruijff

Dinsdag 19 Jan. zaal Bakens
9.30-10.15 uur Kuijpers t.m. Lemmen
10.30-11.15 " van Lierop t.m. Loomans
11.30-12.15 " van Loos t.m. Martens
1.30-2.15 " Meenen t.m. v.d. Mortel
2.30-3.15 " Muters t.m. Oudshoorn

Woensdag 20 Jan. zaal Bakens
9.30-10.15 uur Peters t.m. Smits
10.30-11.15 " v. Seggelen t.m. Sprinkels
11.30-12.15 " Steegs t.m. van Tuyl
1.30-2.15 " Thijssen t.m. Verberne
2.30-3.15 " Verboigt t.m. Verrijken

Donderdag 21 Jan. zaal Bakens
9.30-10.15 uur Verrijt t.m. Visser
10.30-11.15 " Vliemings t.m. Wernands
11.30-12.15 " Werts t.m. Zwanzenberg
1.30-2 " Paters van het H. Hart
2-2.30 " Bartholomeusgesticht
2.30-3 " St. Antoniusgesticht

Vrijdag 22 Jan. HEUSDEN zaal Vervoordeldenk
9.30-10.15 uur Aarts t.m. Berkevas
10.30-11.15 " van Boommel t.m. van Heugten
11.30-12.15 " v.d. Heuvel t.m. Joris
1.30-2.15 " v. Kessel t.m. v.d. Pol
2.30-3.15 " Jaster R t.m. U

Zaterdag 23 Jan. Heusden
9.30-10.15 uur Vaes t.m. Vervoordeldenk
10.30-11.15 " Vinken t.m. Wijnen

Met den op de bonkaarten vermelden datum behoef geen rekening te worden gehouden. Tegelijk met de bonkaarten 2e periode 1943; weike bonkaarten, zoowel voor houders van L als K inlegvellen, gemerkt zijn K 112-412, zullen worden uitgereikt aardappelkaarten N 112. Aan hen, die in aanmerking komen voor een aardappelkaart worden uitgereikt:

Met bonkaart K 112	2	aardappelkaarten N 112		
" "	K 212	3	"	N 112
" "	K 312	2	"	N 112
" "	K 412	1	"	N 112

Aan houders van L inlegvellen worden bovendien uitgereikt één toeslagkaart aardappelen, gemerkt N 212.

Aan personen beneden 18 jaar worden geen distributiebescheiden afgegeven. Haal ter voorkoming van moeilijkheden op de voor U vastgestelde tijden de distributiebescheiden af. De na-uitreiking zal geschieden na de algemeene uitreiking op een nader te bepalen datum en uitsluitend in de gemeente DEURNE.

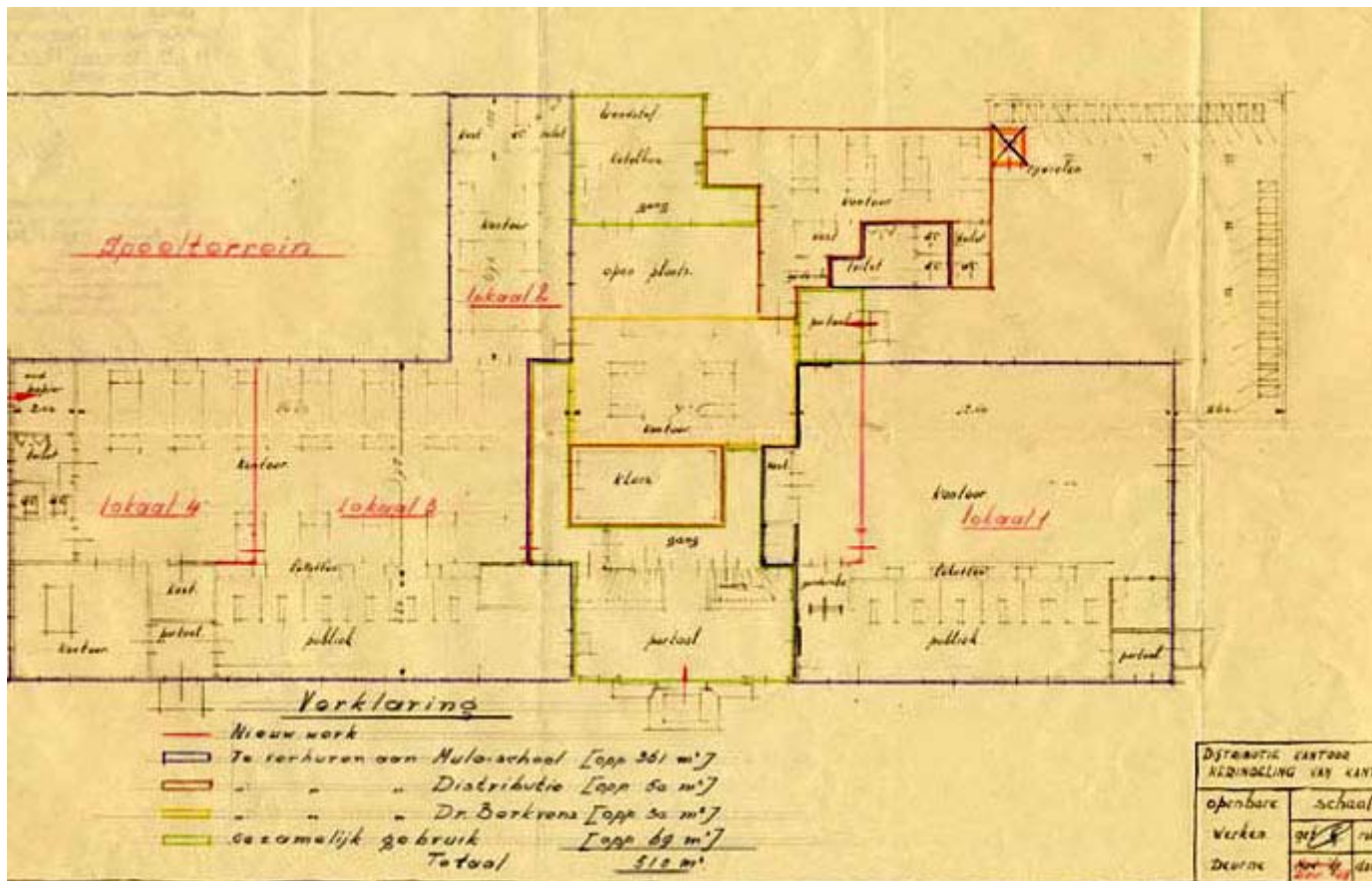
Deurne, 29 Dec. 1942. De Leider van den Distributiekering DEURNE,
J. H. MANDERS.

Ex. Joh. Keijzers Jr., — Deurne.

Uitreiking bonkaarten distributiekering Deurne 1943. RHCe, archief 3030, inv.nr. 12/2.

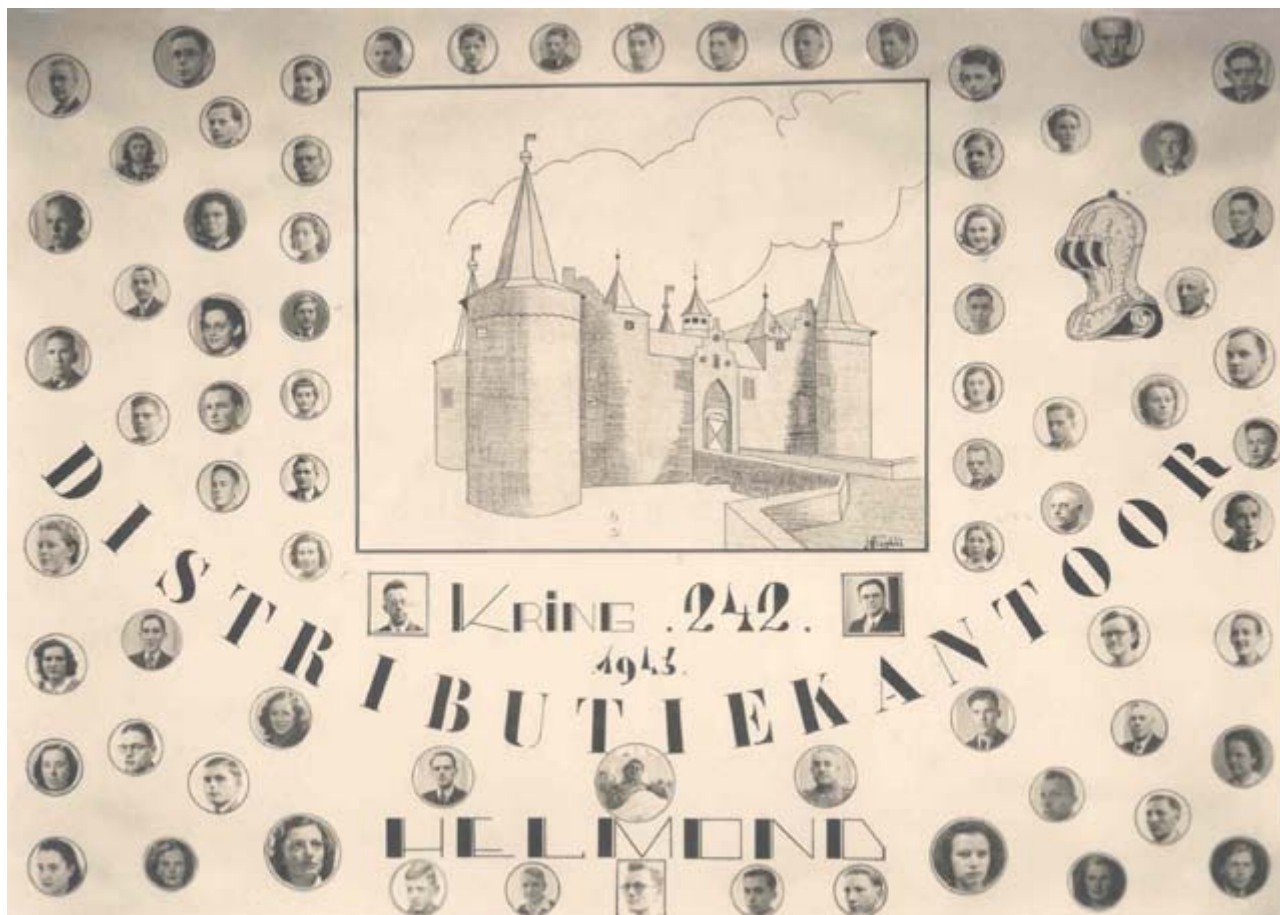
De gemeenten Lieshout en Beek en Donk vallen in de oorlogsperiode onder de distributiekering St. Oedenrode. In 1948 worden de kringen gereorganiseerd. De werkzaamheden lopen af en daarmee ook het aantal personeelsleden. In Helmond komt een kantoor voor de gemeenten Helmond, Veghel, Erp, Boekel, Lieshout, Gemert, Beek en Donk, Stiphout, Aarle-Rixtel, Bakel, Deurne, Asten, Someren en Mierlo. Het kantoor in Deurne blijft

nog wel bestaan als bijkantoor. Een deel van de gebouwen wordt verhuurd aan de MULO-school. Op de plattegrond is aangegeven hoe de verdeling van het gebouw in 1948 wordt.

Plattegrond distributiekantoor Deurne

In 1948 worden de kringen Deurne en Helmond samengevoegd. Deurne wordt een uitgiftekantoor van de kring Helmond. Een deel van het distributiekantoor in Deurne wordt verhuurd aan de MULO-school. RHCe, archief 2241, inv.nr. 23.

Personeel distributiekring Helmond

Personeel van de distributiekring Helmond in 1943. De tekening van het kasteel is gemaakt door J. Plaghki, die zelf ook werkt bij de distributiedienst. Zijn foto staat onderaan onder de letter M. Fotocollectie RHGe, collectienummer 109901.

1b. Organisatie

Links: Zuidwillemsvaart 20 april 1942

Rechts: Zuidwillemsvaart 4 april 1942

Door het toenemen van de werkzaamheden bij het toenemen van het aantal artikelen dat onderworpen is aan distributie, wordt de organisatie van de distributie steeds ingewikkelder. Bij de instelling van distributiekringen in 1939 is dat ook wel voorzien.

Vanaf het begin bestaat een kringdistributiekantoor uit zeven afdelingen: algemene zaken, distributiekaarten, winkeliers, brandstoffen, toewijzingen, magazijn, boekhouding en controle – zie bijlage 2.

Controle wordt door de uitbreiding van artikelen die gedistribueerd worden steeds belangrijker. De bonnen zijn een waardevol en begeerd artikel. De controle is gericht op fraude en diefstal door de consument, maar ook door het eigen personeel. Een kleine slordigheid of het bevoordelen van een vriend of familielid kan, zeker aan het einde van de bezetting, leiden tot een uitvoerig politie-onderzoek en ontslag.

De distributiekringen vallen allemaal onder het Centraal Distributiekantoor. De kringen ontvangen de opdrachten van het CDK. Dat kantoor verzorgt ook de algemene voorlichting aan het publiek. De advertenties hiernaast zijn daar een voorbeeld van. Maar ook wordt de pers voorzien van verhalen over de distributie. Die verhalen komen in de redactionele kolommen terecht. Een voorbeeld daarvan is "aardappelteelt" en het artikel bij de actie "1 kalf te veel". Daarnaast verzorgen ook de distributiekringen voorlichting. Het betreft voorlichting op het niveau van de kring. Zie bijvoorbeeld de mededeling van de uitreiking in dorpen die tot de gemeente Deurne behoren. Ook een burgemeester kan berichten of advertenties in de krant laten plaatsen over distributie. De burgemeester van de gemeente waar het kringkantoor staat kan dit doen in zijn functie van directeur van het distributiekantoor. Maar de burgemeester van een gemeente maakt ook de verordeningen van hogerhand openbaar. Dit doet hij als hoofd van de gemeente en niet als directeur van de distributiekring. De burgemeester van Aarle-Rixtel plaatst de bekendmaking over klompdistributie als hoofd van zijn gemeente.

Boeren, verbouwt meer aardappelen!

De Boerenleider van Noord-Brabant, A. C. Zandee, richt zich in navolgende beschouwing tot de boeren van Brabant om hen op te wekken in het belang der voedselvoorziening van ons volk meer aardappelen te verbouwen.

„Tijden van oorlog stellen zware eischen en in iederen vorm moeten plannen en uitvoering zoo eenvoudig mogelijk worden gehouden, doch daarnaast met een zekere hardheid worden doorgevoerd. Na 4 à 5 jaren oorlog moet worden geconstateerd, dat onze voedingsbalans voor het geheels land ongunstiger is geworden, waartoe de vraag naar producten, die uitsteken boven andere in caloriewaarde en daardoor ook in voedingswaarde, meer dan tot nog toe eisch is geworden. In dat opzicht is de aardappel wel een zeer gunstig object, daar zijn waarde boven elk ander gewas uitgaat.

Daarom is de teelt over het geheele land reeds uitgebreid en moet nog meer worden bevorderd. Brabant bleef in deze ver achter. Worden in andere provincies van de te bebouwen oppervlakte tot 40% met aardappelen beplant, in onze provincie komen streken voor met toch niet ongunstiger voorwaarden, waar dit onder de 10% blijft. In het Westen en Noorden van ons Gewest liggen de verhoudingen gunstiger, vooral daar door den verbouw van suikerbieten en voeder gewassen het areaal der hakvruchten niet ongunstiger afsteekt. Deze achterstand, dus in Oost- en Midden-Brabant, moet nu zoo veel mogelijk worden ingehaald, terwille van onze geheele volksamenleving. Er zijn factoren die hier remmend werken, als sleur — door gebonden zijn en gebonden blijven aan den gang van het verleden. Voor Brabant hield dat in: rogge- en haververbouw, wat vervoer en aardappelen voor eigen gebruik en eigen bedrijf. Daardoor bleef men in het algemeen achter bij de meer moderne bedrijfsvoering van dit gewas, wat zich verder wreken moest ook bij die kleine quantas, die nog voor verkoop beschikbaar bleven. Dat wil zeggen: op het terrein van de grondbewerking, van de pootgoedvoorziening, van de verpleging en het oogsten van het gewas, tevens op het terrein van de eischen gesteld aan aflevering. Dit geldt ook voor de normen gesteld aan personeel en aan de machi-

nes, die op dit veelzijdig terrein kunnen, ja moeten worden gesteld. Onprettige ervaringen blijven in het geheugen van den boer lang hangen en de ongunstige resultaten van de jaren die zich kenmerken b.v. door veel aardappelziekte, door gemis aan inzichten van ziektebestrijding en daardoor rotte knollen, die weer een vlotte aflevering beletten en dus in dubbel opzicht een schadepost betekende, — doen zich nog gelden. Daarbij komt nog, dat men als ondernemer gehard moet worden in de spanningen der drukke seizoenen — waardoor vooral de Brabantsche zandboer er tegen opzag, de drukten van het rooiseizoen onder het oog te zien.

Noodzaak dwingt.

Aan dit alles is nu niet langer te ontkomen — noodzaak dwingt — er moeten meer aardappelen hier in Brabant worden gepoot. Voor een goeden oogst moet dringend zorg worden gedragen ondanks de bezwaren, die niet ontkend kunnen worden, dat ze er zijn.

Moderne werktuigen zullen moeten worden aangevraagd op het gebied der schoffel, poot- en sproeimachines en rooi- en sorteermachines en/of sorteertafels. Goed pootgoed zal moeten worden aangekocht en de grondbewerking in dezelfde zin worden uitgeoefend.

De andere bezwaren zooals daar zijn: gebrek aan arbeidskrachten, te strenge sorteering en moeilijkheden bij aflevering en/of bewaring zullen door een wel gevoerde organisatie die het wel meent met ons geheele volk in onzen zin *den weg worden geruimd of worden voorkomen.*

Alle onpoodige weerstand of remmende invloeden moeten worden uitgeschakeld. De mogelijkheden die daartoe kunnen dienen, moeten worden uitgebreid, terwijl de noodige stimulans, hetzij in prijs, hetzij in teeltpremie van suiker, gegarandeerd wordt.

Alzoo, geen moeilijkheden, geen bezwaren zoeken waar die *niet* zijn.

Na 4 à 5 jaren oorlog moeten ook wij hebben geleerd over altijd nog kleine bezwaren heen te kunnen stappen.

Door een gezamenlijke propaganda — gevoerd door alle officiële instanties moet verder van de voorlichting nog veel kunnen worden bereikt.

Hier geen vraag van *willen* doch van *moeten*, niet voor een of ander lichaam of organisatie, doch voor ons *ellen*, voor ons zelf, want het is voor ons *volk*."

Aardappelteelt

Zuidwillemsvaart 25 januari 1944.

Een kalf te veel - acht kinderen geen melk!

De radio-reis, welke de directeur-generaal van den landbouw j.l. Maandag tot het Nederlandsche volk heeft gehouden, heeft den zorgelijken toestand van onze voedselpositie in aller aandacht gebracht. En tot boer en tuinder richtte de heer Ruiters zich met het dringend beroep om zich geheel te geven aan hun grootsche taak Nederland te voeden, ook nu de abnormale winter zulke ernstige verliezen veroorzaakt. Zeer speciaal wordt van onze boeren gevraagd al het mogelijke te doen om de vetvoorziening van ons volk veilig te stellen, met andere woorden hun melkvee zoo goed mogelijk op peil te houden. Dit kan hij onder de huidige omstandigheden slechts door nagenoeg al het te produceeren voeder op zijn bedrijf te reserveeren voor de melkgeefsters, en dus daarnaast geen andere mee-eters te dulden. We hebben onlangs nog uitvoerig aangevoerd, dat de boeren hun herkregeen vrijheid op het gebied der rundveeteelt met de daaruit voortvloeiende verantwoordelijkheid moeten toepassen. Vorig jaar zijn echter zooveel kalveren „opgezet”, dat onze rundveestapel momenteel de getalsterkte van voor den oorlog heeft bereikt! Voor al deze jonge runderen is echter geen voer aanwezig. Wat de jonge dieren opeten wordt aan het melkvee onthouden en dit nu is een der voornaamste oorzaken van het opdrogen van de grootste, practisch enige, vetbron voor ons volk.

Van regeeringszijde wordt geen verplichting opgelegd om minder kalveren aan te houden; de boeren moeten zelf beslissen en dienen dus, terwille van de melkvoorziening — welker belang wij speciaal voor onze jeugd niet extra behoeven te beklemtonen — een scherpe selectie toe te passen. Alleen de allerbeste koe-kalveren mogen met het oog op de instandhouding van hun melkveestapel worden aangehouden. Alle andere dient men „nuchter” op te ruimen. Deskundigen hebben uitgerekend, dat een kalf te veel aanhouden beteekent, dat acht kinderen geen melk krijgen. Dit beteekent óók, dat alleen de boeren een ondervoeding van onze kinderen kunnen voorkomen.

*Artikel Een kalf te veel - acht kinderen geen melk!
Zuidwillemsvaart 4 april 1942.*

De Burgemeester der gemeente Aarle-Rixtel;

Gezien de circulaire van den Secretaris-Generaal van het Departement van Handel, Nijverheid en Scheepvaart van 7 Februari 1944, no. 51238, betreffende de distributie van klompen;

Overwegende dat de verdeling van klompen niet naar behoefte plaats heeft

Gelet op het tweede lid van artikel 15 der Distributiewet 1939;

B e s l u i t :

vast te stellen de navolgende verordening:

VERORDENING, BEGELENDE DE AFLEVERING VAN KLOMPEN DOOR DEN KLEIN-HANDEL IN DE GEMEENTE AARLE-RIXTEL

Artikel 1.

Kleinhandelaren in klompen mogen deze slechts afleveren tegen ontvangstname van een bon, afgegeven door de Gemeentesecretaris, waarop de naam van den afnemer is vermeld en nadat deze daarop voor ontvangst heeft geteekend.

Artikel 2.

De kleinhandelaren zijn verplicht den afnemer, ook indien hij niet tot hun vaste klanten behoort, overeenkomstig het op den door hem aangeboden bon vermelde klompen af te leveren, voor zoover zij de verlangde soort en maat voorradig hebben.

Artikel 3.

De kleinhandelaren zijn verplicht zich als zoodanig binnen drie dagen na het tijdstip van inwerkingtreding dezer verordening of, ingeval van vestiging schriftelijk aan te melden bij de Gemeentesecretaris. Bij de aanmelding moeten zij een naar soort en maat gespecificeerde opgave voegen van de op eerstbedoeld tijdstip, dan wel, ingeval van vestiging na dat tijdstip, op het tijdstip dier vestiging, bij hen in voorraad zijnde paren klompen.

Artikel 4.

Kleinhandelaren zijn verplicht terstond na ontvangst van een partij klompen aan de Gemeentesecretaris opgave te doen van het ontvangen aantal paren, gespecificeerd naar soort en maat.

Artikel 5.

De kleinhandelaren zijn verplicht wekelijks de bij hen in de voorafgaande week ingeleverde klompenbonnen tegen bewijs van ontvangst in te leveren bij de Gemeentesecretaris.

Artikel 6.

De kleinhandelaren zijn verplicht controle door of vanwege den Burgemeester op hun voorraad klompen te gedoogen en daarbij inzage der op hun handel in klompen betrekking hebbende boeken en bescheiden te verlenen.

Artikel 7.

Overtreding van de voorschriften dezer verordening is strafbaar ingevolge het bepaalde in het derde lid van artikel 1 van het Economisch Sanctiebesluit 1941.

Artikel 8.

Deze verordening treedt in werking met ingang van den dag na dien harer afkondiging.

Aarle-Rixtel, den 16n Februari 1944.

De Burgemeester voornoemd,

Verordening klompendiftributie Aarle-Rixtel 1944

RHCe, archief 3021, inv.nr. 413.

1c. Systeem

De distributie van producten geschiedt via een bonnensysteem. De consument kan artikelen die onder de distributieregelingen vallen alleen krijgen tegen afgifte van distributiebonnen aan de winkelier. Die winkelier moet deze bonnen inruilen bij het plaatselijk distributiekantoor tegen zogenaamde verzameltoewijzingen. Met de verzameltoewijzingen kan de winkelier zijn voorraad weer aanvullen bij de grossier. De grossier op zijn beurt kan alleen een nieuwe

voorraad bij de fabrikant krijgen tegen overlegging van de grote coupures-verzameltoewijzingen, die hij van het plaatselijk distributiekantoor ontvangt tegen inlevering van de verzameltoewijzingen die hij van de winkelier heeft ontvangen. De fabrikant tenslotte krijgt zijn grondstoffen van de distributiecentrales toegewezen, hetzij overeenkomstig de door hem van de grossier ontvangen grote coupures-verzameltoewijzingen, dan wel in een bepaalde verhouding van door hem verwerkte hoeveelheden in een bepaalde periode.

RHCe, archief 2354, inv.nr. 191.

RHCe, archief 2354, inv.nr. 202.

In de dagen na de inval op 10 mei 1940 worden door gemeente en fabrikanten in Helmond winkelbonnen in omloop gebracht. Deze vervangen het geld tot de bezetter een regeling voor de distributie is getroffen. Met de winkelbonnen kan in winkels betaald worden. Het eerste waar we aan denken bij distributie is uiteraard bonnen, bonnen en nog eens bonnen. In de archieven van de distributiekringen zitten prachtige albums met honderden vellen. Die zijn alleen bedoeld als voorbeeld voor de ambtenaren. Er staat dan ook met grote letters 'ongeldig' op gedrukt.

Bekendmaking

De Burgemeester der gemeente Helmond maakt bekend:

dat door het Gemeentebestuur en de fabrikanten van Helmond winkelbons in omloop zijn gebracht, ten einde in de tijdelijke behoefte aan zilver en kleingeld te voorzien.

Ze zijn alleen in Helmond geldig.

Iedereen is verplicht deze bonnen, die bij de daarop vermelde banken kunnen worden ingewisseld, in betaling aan te nemen.

Helmond, 16 Mei 1940.

De Burgemeester voornoemd,
MOONS.

Bekanntmachung

Der Bürgermeister der Gemeinde Helmond macht bekannt:

dass durch die Gemeindeverwaltung und Fabrikante von Helmond Ladenbons in Umlauf gebracht werden, um also in dem vorläufigen Bedürfnis an Silber und klein Geld zu vorsehen.

Sie sind allein gültig für Helmond.

Jeder ist verpflichtet diese Bescheinigungen, die bei die darauf gemeldete Banken ein zu wechseln sein, in Bezahlung an zu nehmen.

Helmond, 16 Mai 1940.

Der Bürgermeister von Helmond,
MOONS.

Verordening burgemeester Helmond inzake geldigheid winkelbonnen

RHCe, collectie oorlogsaffiches Helmond, nr. 56 (fotocollectie nr. 33555); ook in archief 2248, inv. nr. 99; archief 2021, inv.nr. 1258-30-13; archief 2354, inv.nr. 155.

In particuliere archieven zitten losse bonnen en bonvellen, waar ijverig in geknipt is om boodschappen te kunnen doen. Hier een voorbeeld van een compleet vel, geldig vanaf één week na de bevrijding van Helmond op 25 september 1944. De distributie heeft grote gevolgen voor de huishouding. Voor er iets aangeschaft kan worden, moet bekeken worden met welke bonnen op welk tijdstip het artikel gekocht mag worden. Uiteraard mits het artikel in de winkel voorradig is. In de kranten verschijnen regelmatig overzichten van de op dat moment geldige bonnen.

Artikel	No. van de bon	Geldigheid	Hoeveelheid
Brood Gebak	09 Broodkaart	tot en met 6 Apr	100 gram RANTSOEN GEBAK
	10 Broodkaart	t/m 6 April (13 April)	
Roomboter	09 Boterkaart	tot en met 6 April	half pond
	10 Boterkaart	t/m 6 April (13 April)	
Margarine ROOMBOTER OF VET	09 Vetkaart	tot en met 6 April	half pond of 200 gr. vet
	10 Vetkaart	t/m 6 April (13 April)	
Vleesch Vleeschwaren	10 Vleeschkaart	t/m 9 April (13 April)	1 Rantsoen
Eieren	92 Alg. Distributie.	tot en met 30 Maart	1 Ei
	83 Alg. Distrib. nieuw	t m. 30 Mrt. (6 April)	
Peulvruchten	15 Alg. Distributie.	tot en met 30 Maart	1 pond
Kaas	61 en 71	t m. 23 Mrt. (6 April)	1 ons
	62 en 72	t/m 6 April (20 April)	
Tarwebloem Tarwemeel enz.	6 Bloemkaart	tot en met 20 April	35 gr. of de waarde van 1/2 Broodbon
Rijst Rijstgries Rijstemeel RUSTBLOEM GRUTTENMEEL	19 Alg. Distributie.	tot en met 20 April	half pond
Havermout Havervlokken AARDAPPELMEEL- VLOKKEN HAVERBLOEM	07 Alg. Distributie.	tot en met 20 April	half pond
Gort en Grutten	08 Alg. Distrib.	tot en met 20 April	half pond
Maizena Puddingpoeder Griesmeel AARDAPPELMEEL	10 Alg. Distributie.	tot en met 20 April	een ons
Vermicelli Macaroni	09 Alg. Distributie.	tot en met 20 April	een ons
Honden- en Kattenbrood	8 Voederkaart	tot en met 30 April	volgens groep
Brandstof haarden en kachels	15 - 16 - 17 Kolenkaart	tot en met 30 Mrt.	1 éénheid
Brandstof Centrale Verwarming	35 tot en met 41 Kolenkaart 5de periode	tot en met 30 Mrt.	1 éénheid
Suiker	17 Alg. Distributie.	tot en met 13 April	1 Kilo
Thee	18 Alg. Distributie. NIEUW	tot en met 27 April	50 gram
Koffie	18 Alg. Distributie. NIEUW	tot en met 27 April	125 gram of 250 gram surrogaat
Zeep	20 Alg. Distributie.	tot en met 27 April	1 rantsoen
Scheerzeep	117 Toeslagkaart	tot en met 30 April	50 gram
Petrolaum Vuur Licht	9 E Periodezegels	tot en met 20 April tot en met 31 Maart	2 liter

Schema geldige distributiebonnen maart-april 1941
RHCe, archief 2354, inv.nr. 164.

Bij het voortduren van de oorlog groeien de tekorten. De consumenten ondervinden steeds meer hinder en trachten op allerlei manieren toch aan de spullen te komen. De druk op winkeliers neemt steeds meer toe. Niet alleen van de consument om toch maar te leveren, maar ook van de overheid die de winkelier steeds meer regels oplegt om toch maar tot een eerlijke verdeling van de schaarse artikelen te komen. Een voorbeeld van aanscherping van de bestaande regels is de verordening op de klompdistributie van loco-burgemeester Gijbers van Aarle-Rixtel.

De Burgemeester der gemeente Aarle-Rixtel;

Gezien de circulaire van den Secretaris-Generaal van het Departement van Handel, Nijverheid en Scheepvaart van 7 Februari 1944, no. 51238, betreffende de distributie van klompen;

Overwegende dat de verdeling van klompen niet naar behoefte plaats heeft

Gelet op het tweede lid van artikel 15 der Distributiewet 1939;

B e s l u i t :

vast te stellen de navolgende verordening:

VERORDENING, BEGELLENDE DE AFLEVERING VAN KLOMPEN DOOR DEN KLEIN-HANDEL IN DE GEMEENTE AARLE-RIXTEL

Artikel 1.

Kleinhandelaren in klompen mogen deze slechts afleveren tegen ontvangstname van een bon, afgegeven door de Gemeentesecretaris, waarop de naam van den afnemer is vermeld en nadat deze daarop voor ontvangst heeft geteekend.

Artikel 2.

De kleinhandelaren zijn verplicht den afnemer, ook indien hij niet tot hun vaste klanten behoort, overeenkomstig het op den door hem aangeboden bon vermelde klompen af te leveren, voor zoover zij de verlangde soort en maat voorradig hebben.

Artikel 3.

De kleinhandelaren zijn verplicht zich als zodanig binnen drie dagen na het tijdstip van inwerkingtreding dezer verordening of, ingeval van vestiging schriftelijk aan te melden bij de Gemeentesecretaris. Bij de aanmelding moeten zij een naar soort en maat gespecificeerde opgave voegen van de op eerstbedoeld tijdstip, dan wel, ingeval van vestiging na dat tijdstip, op het tijdstip dier vestiging, bij hen in voorraad zijnde paren klompen.

Artikel 4.

Kleinhandelaren zijn verplicht terstond na ontvangst van een partij klompen aan de Gemeentesecretaris opgave te doen van het ontvangen aantal paren, gespecificeerd naar soort en maat.

Artikel 5.

De kleinhandelaren zijn verplicht wekelijks de bij hen in de voorafgaande week ingeleverde klompenbonnen tegen bewijs van ontvangst in te leveren bij de Gemeentesecretaris.

Artikel 6.

De kleinhandelaren zijn verplicht controle door of vanwege den Burgemeester op hun voorraad klompen te gedoogen en daarbij inzage der op hun handel in klompen betrekking hebbende boeken en bescheiden te verlenen.

Artikel 7.

Overtreding van de voorschriften dezer verordening is strafbaar ingevalge het bepaalde in het derde lid van artikel 1 van het Economisch Sanctiebesluit 1941.

Artikel 8.

Deze verordening treedt in werking met ingang van den dag na dien harer afkondiging.

Aarle-Rixtel, den 16n Februari 1944.

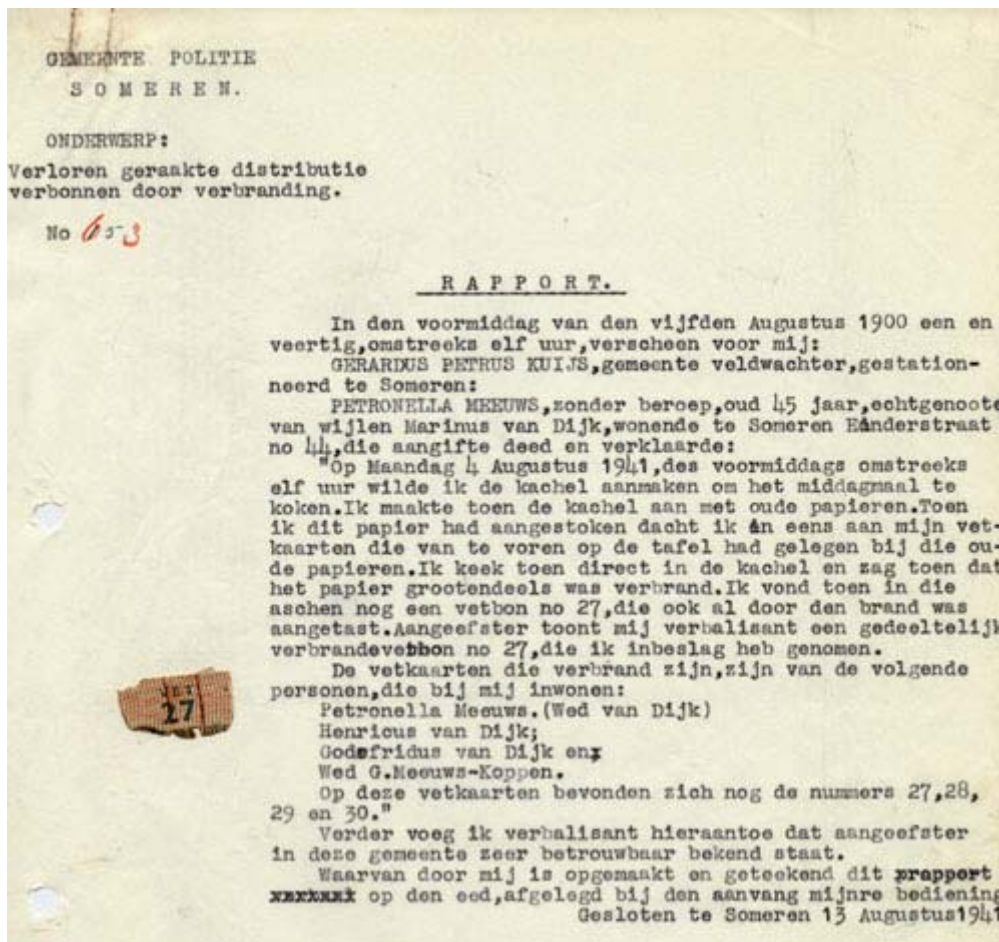
De Burgemeester voornoemd,

Johannes I.B.

Verordening klompendiftributie Aarle-Rixtel 1944

RHCe, archief 3021, inv.nr. 413.

Iemand die zijn bonnen verliest, moet kunnen aantonen dat ze echt verloren zijn gegaan. Er moet een politierapport opgesteld worden, waaruit de oorzaak van het verlies naar voren komt. Zie hier het politierapport dat in 1941 in Someren is opgemaakt over het verbranden van bonnen.

Proces-verbaal verbrande bonnen
 RHCe, archief 3086, inv.nr. 1301.

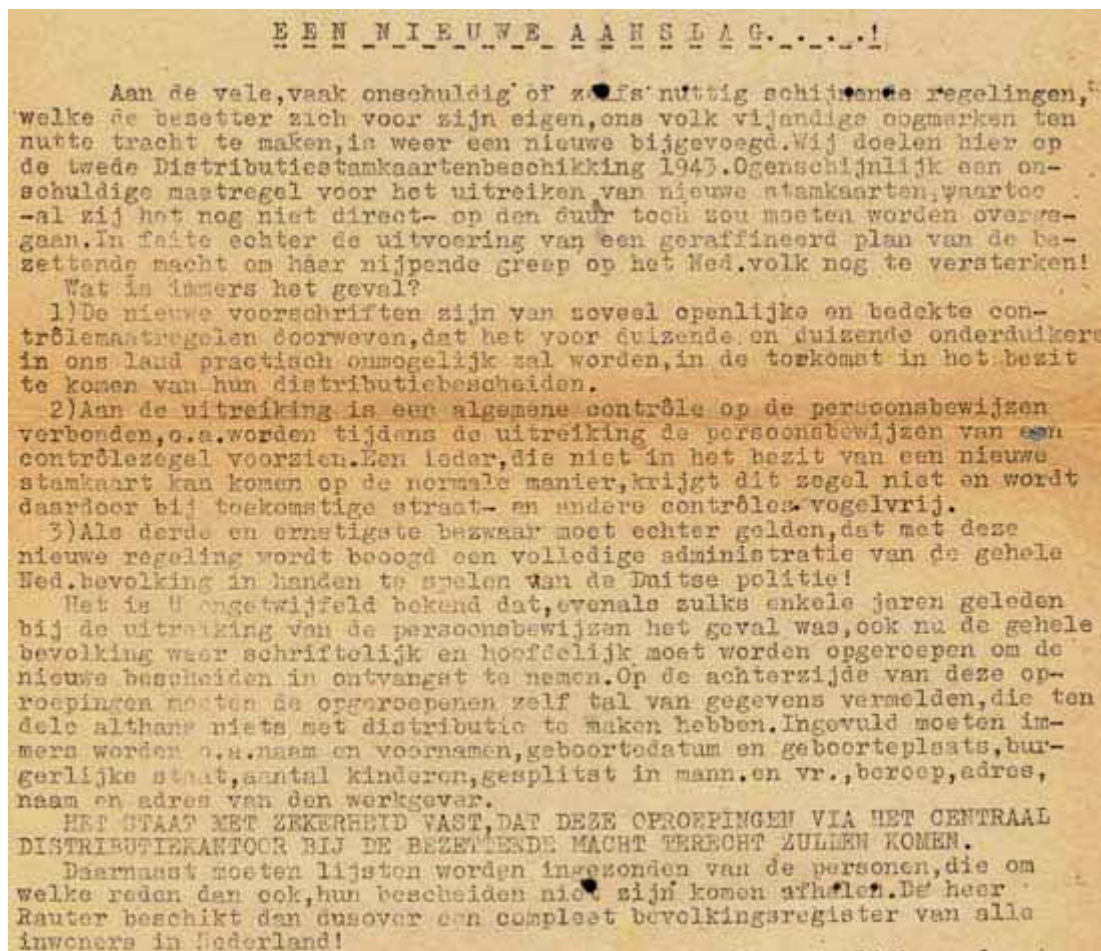
Zelfs bij de uitreiking van bonnen is er verschil in rang en stand. Als in juli 1940 de distributie op boter, margarine en vet begint moeten alle gezinshoofden een formulier invullen waarop onder andere het aantal gezinsleden en het jaarinkomen moet worden vermeld. Afhankelijk van het inkomen krijgt een gezin boter- dan wel vetkaarten uitgereikt. Wie voor de oorlog geen boter kon eten, hoeft dat in de oorlog ook niet! Ook bij de distributie van textiel, bestaat een verschil naar vermogendheid.

Invoering van de tweede distributiestamkaart komt in 1943 na de verplichte tewerkstelling in Duitsland en de meistakingen. Velen zijn ondergedoken. Wie zich niet meldt krijgt geen distributie- kaart en dus ook geen artikelen die op de bon zijn. Dat repressie de reden voor de invoering van de nieuwe kaart is, doorzien de Nederlanders duidelijk.

RHCe, archief 2354, inv.nr. 178.

Lees het pamflet dat in die dagen verspreid wordt.

Pamflet tegen invoering tweede distributiekaart
RHCe, archief 2354, inv.nr. 156.

Om personen die geen tweede distributiekaart hebben toch aan de benodigde bonnen te helpen, wordt fraude gepleegd bij de distributiekantoren, worden overvallen uitgevoerd op die kantoren, of worden waardetransporten overvallen. Het toezicht op de kantoren en de transporten wordt steeds strenger, zoals blijkt uit een verordening van 2 augustus 1943, de brief van de politie in Helmond over de beschermingsmaatregelen van 25 augustus 1943 en het berichtenformulier van 11 juli 1944.

DEPARTEMENT VAN HANDEL, NIJVERHEID EN SCHEEPVAART
CENTRAAL DISTRIBUTIEKANTOOR
Zevenilleetjes
Zwolle

Betreffende:
bewaking waardemateriaal

Hierbij heb ik de eer U mijn telegram van 29 Juli jl. te bevestigen, luidende als volgt.

„Alle Hoofden van Distributiediensten:

De Höhere SS- und Polizeiführer, Obergruppenführer Rauter, heeft bepaald,

- 1ste dat ieder transport van waardemateriaal moet worden begeleid door twee gewapende politie-ambtenaren;
- 2de dat in uitreikingslokalen en dergelijke gewapende politiebewaking aanwezig moet zijn;
- 3de dat aan de gewapende nachtbewaking van distributiekantoren de meeste aandacht moet worden besteed.

Deze order is direct van kracht.

Indien aan het onder 1 en 2 bepaalde niet kan worden voldaan, moet uitreiking van distributiebescheiden achterwege blijven.

Dispensatie wordt niet verleend.

Directeur van het
Centraal Distributiekantoor.”

Voor de goede orde zend ik deze circulaire tevens aan alle Leiders van de Distributiediensten.

DE DIRECTEUR VAN HET
CENTRAAL DISTRIBUTIEKANTOOR,
S. DE HOO.

Aan
ALLE BURGEMEESTERS,
HOOFDEN VAN DISTRIBUTIEDIENSTEN,
BENEVENS ALLE DISTRIBUTIEDIENSTEN.

K 1278 Z 291-8-43

Verordening van 2 augustus 1943
RHCe, archief 2248, doos 1434.

25 Augustus, 1943.

2572/1-887-21.

Bewaking.

Naar aanleiding van ons telefonisch onderhoud van hedenmiddag heb ik de eer U betreffende bewaking en begeleiding van waardemateriaal door gewapend politiepersoneel het volgende mede te delen:

Het Distributiekantoor alhier, Kromme Steenweg 2 wordt iederen werkdag bewaakt door 1 politieagent uit Helmond tijdens de uren van openstelling voor het publiek t.w. de eerste 5 werkdagen der week van 's-morgens 9 uur tot 12 uur en 's-middags van 2 tot 4 uur. 's-Zaterdags alleen voormiddag van 9 tot 12 uur.

Agentschappen, waar waardemateriaal is gedeponeerd, hebben wij niet.

De uitreiking van de distributiebescheiden van de loe periode heeft plaats op de volgende data.

Voor de gemeente Helmond op 20-21-23-24-25-26-27 en 28 Augustus 1943 in de zaal J. Atgier Markt te Helmond. Het vervoer van de trommels met waardemateriaal heeft plaats 's-morgens om half negen naar de zaal en worden teruggebracht namiddag om circa half vijf onder bewaking van twee politiemannen uit Helmond naar het kantoor, Kromme Steenweg 2, alhier. Deze uitreiking heeft plaats van 's-morgens 9 uur tot namiddag 4 uur doorlopend.

Voor de gemeente Mierlo heeft de uitreiking plaats op 30 Augustus 1943 in de zaal van Kamenade te Mierlo, van 's-morgens 10 uur tot namiddag 4 uur doorlopend voor de inwoners der kom van deze gemeente. Begeleiding van het materiaal heeft plaats 's-morgens om 9 uur vanaf kantoor Alhier en wordt teruggebracht n.n. om 4.15 uur naar het kantoor alhier onder begeleiding van 2 man politiepersoneel uit Mierlo.

De volgende dagen Kop ook 's-morgens naar bewaking van politieagenten

den Heer Inspecteur van de Administratieve Inspectie van het GDE Afd. Zuid. Vughterstraat 123. s-g- HERTOGENBOSCH.

-De-

Tu kennisname bespreken aan de heer Duijnenkerk hoofd van de afdeling.

JK

-De-

De bewaking tijdens de uitreiking heeft plaats door twee politiemannen uit Mierlo.

Voor de gemeente Mierlo t.w. voor de inwoners van Mierlo-Hout, heeft de uitreiking plaats op 31 Augustus 1943 doorlopend van 's morgens 10 uur tot na. 4 uur in het Unitas gebouw te Mierlo-Hout.

Begeleiding van het materiaal heeft plaats 's morgens om 9 uur vanaf kantoor alhier en wordt teruggebracht naar het kantoor alhier om 4.15 u. n.m. onder begeleiding van 2 man politiepersoneel uit Mierlo. De bewaking tijdens de uitreiking heeft plaats door 2 politiemannen uit Mierlo.

Voor de gemeente Aarle-Rixtel heeft de uitreiking plaats op 1 September 1943 doorlopend van 's morgens 10 uur tot n.m. 4 uur in café J.A. van Roy Dorpsstraat tegenover gemeentehuis te Aarle-Rixtel.

Begeleiding van het materiaal heeft plaats 's morgens om 9 uur vanaf kantoor alhier en wordt teruggebracht naar het kantoor alhier om 4.15 u. n.m. onder begeleiding van 2 politiemannen uit Aarle-Rixtel. De bewaking tijdens de uitreiking heeft plaats door 1 politiemann uit Aarle-Rixtel.

Voor de gemeente Stiphout heeft de uitreiking plaats op 2 September 1943 van 10 tot 12 uur en van 14.-- tot 16.-- uur in het gemeentehuis aldaar.

Van 12 tot 14 uur wordt het materiaal in de kluis van het gemeentehuis opgeborgen. Bewaking van het gemeentehuis heeft steeds plaats.

Begeleiding van het materiaal heeft plaats 's morgens om 9 uur vanaf kantoor alhier en wordt teruggebracht naar het kantoor alhier om 4.15 u. n.m. onder begeleiding van 2 politiemannen uit de gemeente Stiphout. De bewaking tijdens de uitreiking heeft plaats door 1 politiemann uit Stiphout.

Een en ander is reeds geregeld met heeren Burgemeesters van Mierlo, Aarle-Rixtel en Stiphout. De te politiebewaking etc. is geregeld met de politiecommandanten te Helmond, Mierlo, Aarle-Rixtel en Stiphout.

Voor de volgende periodieke uitreikingen is steeds eenzelfde aantal dagen nodig.

De bewaking te Stiphout en Aarle-Rixtel geschiedt slechts door 1 politiemann onder verantwoordelijkheid van de respectievelijke burgemeesters dier gemeenten.

Hiervan is door mij een bevestiging ontvangen.

De bewaking van de kluis op het kringkantoor heeft plaats door 2 ploegen van 2 man tijdens de uren dat er geen personeel aanwezig is.

Een afschrift van de regeling dezer bewaking gaat hierbij.

Hoogachtend,
De Leider van het Distributiekring-
kantoor Helmond,

TYP.N.
COLL. *lee*

W. J. F. Kooij
van afschrift
Daemen

Brief van distributiekantoor Helmond 25 augustus 1943 (voor- en achterzijde)
RHCE, archief 2248, doos 1434.

B E R I C H T E N F O R M U L I E R

Berichtensysteem.

Volgnummer 128

Bericht ontvangen van de Provinciale
Centrale Eindhoven

te Helmond op 11 Juli 1944 te 17.35 uur

DOORGEGEVEN AAN :

Datum

Tijdstip

CENTRALE DEURNE

11.7.1944

18.00 uur.

TEKST

LABASBERICHT B.

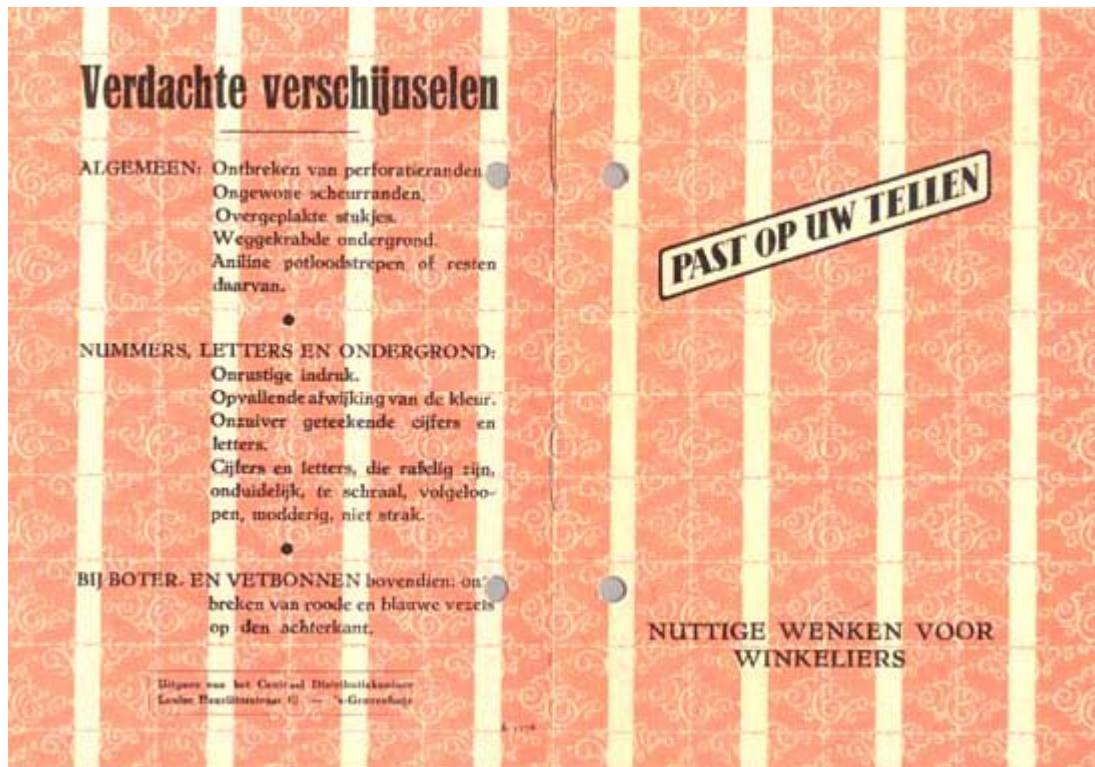
Aan alle Politiegezegdraters en afdelingscommandanten der Marechaussee

De laatste weken hadden in het Gewest verschillende overvallen op en inbraken in distributiekantoren en raadhuizen plaats. Meestal bleek het slagen daarvan mogelijk te zijn ofwel doordat geen bewaking aanwezig was ofwel doordat deze ~~want~~ zich niet hield aan de richtlijnen, zooals deze in den afgelopen winter door mij werden uitgegeven, ofwel doordat iemand van het eigen personeel van binnen uit hulp verschaft. Zoowel tegen het een als tegen het ander verzoek ik alle mogelijke maatregelen te nemen. De verantwoordelijkheid rust op U en U zult er ook verantwoordelijk voor worden gesteld. De heeren afdelingscommandanten draag ik op een en ander te controleren.

De Gewestelijk Politiepresident,

Berichtensysteem 11 juli 1944
RHCE, archief 2248, doos 1434.

Niet alleen worden distributiebonnen ontvreemd, vervalsing is ook een methode om in de behoefte aan bonnen te voorzien. Op de distributiekantoren liggen de albums met voorbeeldvellen. Voor de winkelier die in zijn winkel een bonnetje in ontvangst moet nemen ligt dat anders. Hoe moet hij zien of een bon vervalst is? In het boekje "Past op uw tellen" staan tips om echt van vals te onderscheiden.

Past op Uw tellen

*In deze brochure wordt aan winkeliers getoond hoe zij vervalste bonnen kunnen ontdekken.
RHCe, archief 3196, inv.nr. 1.*